

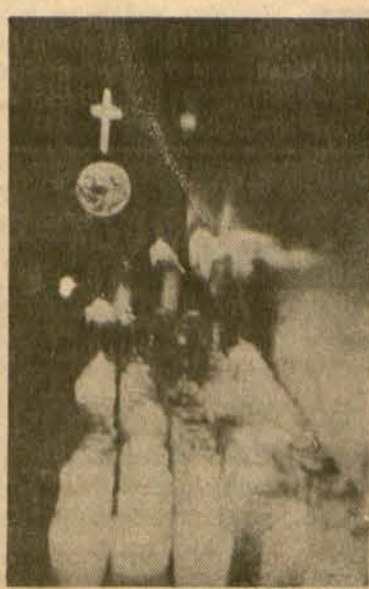
KERTINĖ PARAŠTĖ

Normali valstybė

Ko siekė Lietuvos Taryba, skelbdama Lietuvos nepriklausomybę? Ko sieks naujai išrinktoji Lietuvos Taryba, po daugiau kaip septynių dešimtmečių antrą kartą skelbdama Lietuvos nepriklausomybę? Sieks laisvės, kuri tokia žavi ir milžiniška vertybė. O tačiau šalia laisvės sieks ir ko nors kito, kas yra tapę dalimi sąskos, ką reikiama žmonišką gyvenimą. Dabartinė Lietuvos nepriklausomybės deklaracija rėšis su dideliu noru gyventi ne tik laisvais žmonėmis, bet taip pat ir normalios valstybės piliečiais. Nepriklausomybės idėja yra viena, uždeganti, graži ir tyra. Tuo tarpu tikrovė yra komplikuo-ta ir mišri. Normalios valstybės idėja yra remiama tikrais žmonėmis, ne angelais ar tikėjimu į Leniną apsuvaigintais aktyvistais.

Normalios valstybės sąvoka ypač veiksminga Sovietų Sąjungos kontekste, nes ji išreiškia didelį žmonių troškimą. Visa Sąjunga yra Potemkino kaimas. Sąjungoje niekas nėra tuo, kuo atrodo. Ne miesto burmistras valdo miestą. Ne respublikos valdžia valdo respubliką. Lietuva nevaldo Lietuvos industrijos, Lietuva neuikininkauja savo ūkyje. Sąjungos viešas gyvenimas dar prieš dvejetą metų tebuvo suprantamas tik kaip lėlių teatras. Ciau nuo visų veikėjų rankų siūlai ėjo į Maskvą. Veikla — tik reaguojant į siūlų traukymą. Lietuvoje kalbant apie tokią veiklą tereikia prisiminti partijos sekretorius Griškevičių ir Songailą. Šis atrodymo ir realybės dvilypumas matyti visoj santvarkoj: durininkas buvo ne durim atidaryti, bet jas laikyti uždaras; pardavėja buvo ne prekėm parduoti, bet jas nuo klientų paslėpti; teisėjas ne tam, kad vykdytų teisingumą, o tik lauktų telefoninių pareidymų sprendimams iš aukščiau.

Sovietų Sąjunga buvo miestas, kurio kiekvienas namas turėjo melagingą fasadą. Pašto įstaiga dirbo informaciją kontroliuoti, telefonu klausėsi saugumas. Politinis gyvenimas buvo paverstas kažkokiu absurdo teatru, kuriame pati sąvoka „visuomeninis darbas“ reiškė ritualinį melavimą. Gegužės pirmosios paraduose žygiuoti gamyklos siūsdavo darbininkus už bausmę. Komunistų partija maža ko turėjo bendra su likusio pasaulio partijom — tai buvo daugiau tokia šventikų klasė, kuri lyg vėžys žmogaus kūne savo audiniais buvo perpynusi visą viešąjį gyvenimą.



Marija Ambrozaitienė. „Anno Domini“ (fotokolažas, 29 x 19"). Iš lietuvių dailininkų parodos „Dailė '89“.

ma. Didžiojo naujojo tikėjimo pranašo Lenino mintis buvo, kad negali būti viešų veiksmų, kurių neįkvėptų ir nekontroliuotų partija. Todėl spauda, telefonai, radijas ir televizija priklausė partijai ir tarnavo jos šventiems ritualams. Nereikia apie melagingus fasadus kalbėti tik būtuojų laiku. Kaip tik šiomis dienomis Baltijos valstybėse vyksta visokiausi ekonominiai trukdymai iš Maskvos įstaigų ir pareigūnų. Tai kertasi su taip gražiai skambančiais ūkiškais įstatymais, kurie turėjo leisti Baltijos valstybėms ekonominius sprendimus daryti pačiose respublikose. Vyksta ekonominis šantažas: grasinama naftos kainą penkeriopa padidinti, o žemės ūkio gaminių kainas dar labiau sumažinti.

Normalios valstybės sąvoka yra kaip tik kontrastas tokiai realiai egzistuojančiai melagingų fasadų valstybei. Normali valstybė — tai nėra jokia utopija. Tai valstybė, kurioje politika vyksta dienos šviesoje, kurioje politiniai klausimai sprendžiami viešais balsavimais, o ne teismų salėse ir saugumo požemiuose. Normali valstybė nėra angelų valstybė: ji įjungia ir policiją, ir teismus, ir kalėjimus. Normali valstybė neapsieina be korupcijos, nes šioji motyvuota noru nusipirkti įtaką. Tačiau šioje sistemoje korupciją ir sugedimą atranda ir viešumon iškelia žurnalistai ir revizoriai, o ne šešėliuose tykantys saugumo tarnai.

Nesiūlykime Lietuvos žmonėms, kad nepriklausomybę atidėtų tokiam laikui, kol jai visi bus „pasiruošę“. Nereikalaukim (Nukelta į 4 psl.)

Išėivijos jaunimo lietuviškieji rūpesčiai

DARIUS SUŽIEDĖLIS

Labai man artimas ir brangus žmogus yra pasakęs, jog „jaunimas — tai ypatingas socialinis sluoksnis, kuris kovoja prieš visus mandagumo dėsnius, laužo visas žmonijos normas, žmonių, vyresnių už save, neklauso, naktį dirba, dieną miega, kelis šimtus dalykų daro iš karto, ir aplamai, priešinasi visoms per tūkstančius žmonijos vystymosi metų išdirbtoms taisyklėms...“ Tada tas mano vyresnio amžiaus bičiulis atsiduso ir tarė: „Oi, kaip gera buvo būti jaunam...“

Iš tiesų jaunimas daug nori, daug prašo, bet užtai ir daug dirba... „Jo gyvenimas lengvas“, sako vieni, „nepalaujamas balius“, mano kiti, o treti vien žiūri ir galvas krato... Kur tik pažiūri, ten jaunimo atstovai matyti... Atrodytų, kad jaunimas visiškai savim pasitikintis, viską žina, kelia į ateitį paklojęs ant tvirtiausio grindinio. Atrodytų, kad mes nesidairome į šonus ir neieškome iš kitų patarimų... Kartais taip ir atrodo, bet ne visada... Verta prisiminti, kad mes, Amerikos lietuvių jaunimas, esame dvilypiai — mūmųse kovoja vienos tautos papročiai prieš kitos. Savo universitetuose, savo darbuose mes žengiamo drauge su savo draugais amerikiečiais per gyvenimą, semiamės iš jų patarimų, pasijuntame esantys didžios minios nariais... Kur tik pažvelgtum, ten daugiau tokių, kaip ir mes, studijuojančių ir dirbančių sau gyvenimą gražų užsitikrinti...

Tačiau po studijų, po darbų mes įžengiamo į lietuvišką sueigų sales ir staiga atsitrunkiamo į šalį tikrovė — mūsų jau nedaug... Kartais baisu, kai užėini į lietuvių jaunimo „konferencijos“ salę ir pastebi, kad beveik visus ten pažįsti — gi jie buvo ir pernai, ir užpernai... Pastebi, kad lietuvių jaunimo ratelis siaurėja. Kai pernai dar būdavai dalyviu, dabar jau tapai vadovu... Ir tavo visi draugai vadovais tapo, o dalyvių jau per pusę mažiau... Tuomet tame ant tvirto grindinio paklotame kelyje pasirodo skilimai, skylės, ir bijai koją prieš koją pastatyti... Tuomet mes žvelgiame į vyresniusius, į tėvus, ieškodami kelio taisyms ar prašimui įrankių. Prieš kelerius metus žvelgdavome į Lietuvą, tačiau ten radome tų įrankių deficitą, tad grįždavome prie tų mažųjų savų būrelių ir susikabindavome kuo tvirtiau, kad iš mūsų tarpo nepradingtų draugai.

Tas tvirtas, savimi pasitikintis jaunimas sirgo ta pačia liga, kuria sirgo ir vyresnieji: baime. * Paskaita, skaityta Washingtono Lietuvių Bendruomenės 1989 metų Vasario šešioliktosios minėjime.

Pražūtis baime. Nesenai vienas mano draugas šitaip apibūdino padėtį: mes stovėjome ant salos, kurios krantus vis daužydavo smarkios jūros bangos, nunešdamos po gabaliuką salelės. Prieš akis matėme tik tą nesibaigiančią jūrą ir laikmės tvirtai už vietinio salos medelio, tokie įbauginanti, kad nei nebandėme naujų medžių sodinti, kurie galbūt atlaikytų jūros bangas. Atsižvelgę į vyresnius salos gyventojus, radome daug kur ištiestų pagalbos rankų. Pastebėjome, kad ir vyresnieji bandė jūros vandenį nuo salos atlaikyti... Tačiau buvo ir ginčų, begalinių ginčų, kurie trukdė gelbėti salą, gal jai net ir kenkė, ir kurie mus toliau bauginė, vedė prie kompleksų susidarymo, nepasitikėjimo savimi... O iš tos didžiosios salos, vardu Lietuva, tebuvo matyti skęstančios salos medžio viršūnės...

Staiga iš niekur pasirodė 1987 metų rugpjūčio 23-joji diena, kuri kaip žaibas trenkė į mūsų ir Lietuvos salas, būdindama visus iš aklosios baimės. Pasirodė ir 1988-ųjų metų pavasaris, vasara ir ruduo, kurie kėlė kėlė Lietuvą iš jūros. Ir pasirodė pirmieji laivai, atplaukę iš Lietuvos ir mūsų salą, atnešdami įrankius vandenin sustabdyti. Kaip keista buvo — juk mes visada planavome tuos laivus statyti ir, nuplaukę prie skęstančios Lietuvos, statyti sienas ant salos krantų. Tačiau net prieš mums sudarant laivų statybos planus, sulaukėme patys tos brangios pagalbos. Bėgome tų laivų pasitikti...

Mums, jauniems, daugiau negu kam kitam ta pagalba reikalinga buvo. Mūsų jaunimui šiais laikais daug kas rūpi, nes puikiai suprantame vyresniųjų teigimus, jog mes, tai ateities vadai. Rūpi mums tos salos išgelbėjimas, rūpi mums ta pagalba iš tėvynės ir ypač rūpi mūsų, išėivijos, ateitis.

Dažnai mūsų visuomenėje esu sutikęs žmonių, kurie man pabrėždavo, jog „jaunimas turi sekti mūsų pavyzdžiu — viskas, ką darome, tai jums, jauniems...“ Tačiau ar tas žmogus kada pagalvojo, kad tas jaunimas turi būti aktyvus dalyvis tų projektų svarstymuose, padėti surasti alternatyvų? Žymus Amerikos teisėjas Oliver Wendell Holmes kartą pasakė, kad „vyresnieji skelbia karą, tačiau jauniems lemta kovoti ir mirti...“ Verta šitai prisiminti ir mūsų visuomenės veikėjams. Kiekvienas žygis, kiekviena akcija, nulemia tam tikras jaunimo veiklos gaires. Net kartais išsūkia jaunųjų kontraakcija, net ir tada, kai tos akcijos nenorėjo nei vienas jaunimo atstovas. Užtai praeityje būta nesupratimų tarp vyresniųjų ir jaunesniųjų.

Šiuo metu atsiranda didesnis pasitikėjimas jaunimo veikėjais — malonu matyti mūsų dabartinėje JAV Lietuvių Bendruomenės ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybose jaunimo atstovus... Visai nesenai mums projektus nurodydavo vadinamieji „jaunimo reikalų“ vedėjai. Reikia pasakyti, kad kol tokie žmonės išimtinai užėmė postus Bendruomenėje, jaunimo ir



Kazys Šimonis (1887-1978)

Mergelė su gelėmis, 1936

vyresniųjų santykiai buvo ne tokie. „Jaunimo reikalų“ vedėjai rūpinosi mūsų aktyvumo stokos klausimu, planavo psichologų konferencijas, kur jaunimą būtų pasodinę po lempom ir tarde: kodėl, o kodėl jūs tokie? Išsiuntinėjo anketas, kuriose klausinėjo, kiek, procentais, jaučiatės esą lietuviais? Gal 74 procentais, gal 25-iais? Ir kiek mokate lietuvių kalbos? Sklandžiai? O gal ir visai nesugebėjote išmokti??? Užuoit pritraukę jaunimą, visiškai jo neteko.

Šie žmonės paprasčiausiai nesuprato vieno dalyko — įsigyti jaunimo pasitikėjimą reikia visų pirma juo pasitikėti. Įsakymų iš viršaus nemėgsta nei jokia tauta, nei jauni žmonės. Patarimus

tačiau gerbia kiekvienas. Pasitikėjimo reikėjo tada, kai pirmieji jaunuoliai vyko į Lietuvą su „Tėviškės“ draugijos pagalba ir susitiko su įvairiais tų laikų Lietuvos rezistentais. Tačiau čia vietoj pasitikėjimo sulaukėme puolimų, neva jaunimas priėmęs „raudoną spalvą“ savo veidui, atsižadėjęs principų. Labai gerai Danutė Baltutytė, viena tokios kolonės dalyvė, pažymėjo *Pasaulio lietuvių* 1985 metų vasarą, kad „tokie puolimai užtikrina dabartinių veiksmų pražūtį ir jaunimo masinį išėjimą iš dabartinės lietuvių visuomenės...“

Puolėjai strategiškai „pamiršo“ Lietuvoje nuveiktus to jaunimo darbus. Jauni gi buvo beveik vieninteliai, kurie lankėsi disi-

dentų namuose, diskutavo opias tuometines Lietuvos problemas. Tie patys disidentai, nesulaukę svečių iš vyresniųjų tarpo, net šitokį pasipiktinimą kėlė 1987 metais: „Apie mūsų tautiečių [išėivijų] viešnagę mes dažniausiai sužinome tik iš *Gimtojo krašto* ir, savaime suprantama, tik tada, kai anų pėdos seniai jau atausiosios...“ Vėliau, dar vis nesulaukę moralinės paramos iš išėivijos vadų, besilankančių Lietuvoje, kai kurie buvo priversti net šitaip pasisakyti: „Apmadu, kad mūsų broliai trumpos viešnagės metu Lietuvoje dažnai endrauja vien su savo giminaičiais, kurių interesų ir rūpesčių ratas labai jau siauras. Tokie lietuviai pasijunta tik Žalgirio rungtynės stebėdami“. Vienas disidentas, užklaustas, kas iš tikro buvo ji aplankęs, atsakė: „Šimet mane aplankė tik penki jaunuoliai ir trys kunigai iš užsienio, iš kurių du [buvo] brazilai...“

Pasitikėjimo ypač reikia dabar, kai išėivija žengia naujų veiklos būdų keliu. Kovojujame jau ne vieni, o kartu su tėvyne. Jaunimas, kaip ir vyresnieji, dabar sustojęs ties kryžkele — reikia skubiai apmąstyti savo rūpesčius ir planus ateičiai. Naujų galimybių dėka galime išspręsti kai kurias jau seniai egzistavusias tiek vyresniųjų, tiek jaunųjų problemas. Šiuos rūpesčius galima suskirstyti į tris grupes: mūsų, jaunimo gretų padidinimas, politinio ir kultūrinio gyvenimo įvairinimas ir dabartinių išėivijos institucijų išsaugojimas bei jų darbų tąsa.

Per antrąjį JAV Lietuvių jaunimo sąjungos politinį Seminarą man buvo duota pasakyti, kokią rolę Jaunimo sąjunga turi suvaidinti Amerikos jaunimo gyvenime. Aš tada ją supratau ir dabar ją suprantu šitaip: mes, Amerikos lietuvių jaunimas, jau nesame tokie patys lietuviai, kokie yra mūsų tėvai. Mes užaugome, pripratę prie visai kitokio gyvenimo, visai kitų sąlygų. Svarbiausia, mes Lietuvos nepažinome tokios, kokią paliko mūsų tėvai. Mes

(Nukelta į 2 psl.)



Kazys Šimonis (1887-1978)

Sauklys, 1920-1930

Šiame numeryje:

Nepriklausomybės vizija ir tikrovė • Išėivijos jaunimo rūpesčiai • Atgimstančios Lietuvos poezija • „Oktavos“ koncertai Chicagoje • Šiometinė lietuvių dailininkų paroda „Dailė '90 — Religija lietuvių mene“ • Povilo Žumbakio paskaita Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje.

Išėivijos jaunimo lietuviškieji rūpesčiai

(Atkelta iš 1 psl.)

buvome priversti surasti tinkamą vietą savo gyvenime lietuvių bei ir „amerikietišku“ Jaunimo sąjunga padeda mums surasti tą aukštinį mišinio punktą. Mes visi užaugome skirtingose šeimose, tačiau visi esame kada nors kėlę sau klausimą: „Kas aš? Lietuvis ar amerikietis?“ Daugelis taip pat turėjo tam klausimui atsakymą, ir dabar pagal savo sprendimą gyvena. Tačiau ne visi pasirinko arba negalėjo visai savarankiškai ir nepriklausomai pasirinkti tą kelią, kurį pasirinko kiti, „aktyvūs“ jaunimo veikėjai. Egzistuoja ta jaunimo grupė, kuri nekalba lietuviškai, neina į minėjimus, nedalyvauja organizacijose. Juos praradus, dabartinių veiksmų ateities pamatai dabar yra silpnai. Jaunimo organizacijose trūksta jėgų, trūksta ir projektams vadų.

Mūsų lietuviškoje visuomenėje visada buvo ir yra jaučiamas tam tikras nepatogumas, kai reikia kalbėti apie tuos lietuvius, kurie dėl vienos ar kitos priežasties atitrūko nuo tautinės bendruomenės. Nesinori už juos kokios nors atsakomybės imtis. Tačiau, kaip kolektyvas, mes privalome bent iširti kai kurių lietuvių pasirinkimo priežastis. Iširti, bet jokių būdų jų nesmerkti už tą pasirinkimą.

Gera prisimenu, kada pats ateidavau į minėjimus ir išgirdavau pasakias lietuvių kalbą, bet negalėjau dalyvauti tose diskusijose. Aš prisimenu, kaip man būdavo gaila, kai būdavo giedamas himnas, o aš nemokėjau jo žodžių. Ir prisimenu gerai, kai uždėdavau pas savo senelį istoriką jo kabinetą ir ne vieno proto žodžio tokiam protingam žmogui negalėjau iširti lietuviškai. Bandė mane lietuvių kalbos mokyti. Tačiau vaika, kuriam visiškai neįdomu praleisti šeštadienį mokyklos suole, kai visur aplinkui draugai amerikiečiai saulėtą, gražią dieną laksto po parkus bei kiemus, sunku bet ką mokyti. Visos pastangos išaugoti meilę savo tėvų bei senelių istorijai stipriai priešinosi vaikystės svajonėms ir vietinio krašto vilionėms. Tačiau su tėvų pagalba radau sau atsakymą ir radau kelią į nuostabią vietą: Vasario 16-osios gimnaziją Vokietijoje. Tėvų, gimnazijos ir vieno žemo ūgio, kuklaus kunigėlio dėka galu šiandienai tiems, kurie iš mano lietuvių kalbos spėjo pasišaipyti, sakyti: „Ne jūsų, draugai, paskutinis juokas...“

Labai gerai žinau, kas tai yra būti pamirštuoju. Ir žinau, kad jeigu kas būtų mane smerkęs už mano padėtį, būčiau nežinojęs, kodėl tas žmogus man tik bloga rodo. Ir žinau, kad toje užmiršto masėje yra žmonių, kurie Lietuvas nėra užmirę. Pažįstu Rimą Rosales, Venecuelos lietuvių, kuris per visą savo laiką gimnazijoje, Vokietijoje, stengėsi išmokyti skirti „i“ trumpąją ir „y“ ilgąją. Išvažiavęs iš Vokietijos, jis jau galėjo aiškiai iširti to kuklaus kunigėlio mėgiamiausią pratinimą: „Tingis tinginys noris išlyti iš mokyklos“. Pažįstu Laurą Vismą, kuris po visų patirtų pasiūlymų pats išmoko lietuvių kalbos mažoje Rochesterio lietuvių kolonijoje ir šiandien dirba Vasario 16-osios gimnazijos berniukų bendrabučio vedėju. Žinau ir Lisą Bačanskaitę, ir Laurą McCandless, kurios, pagal patikimus mano šaltinius, šiuo metu mūsų Washington'o mokyklėlėje jau ragina kitus išmokyti mūsų protėvių kalbą, o pačios vos vos prieš metus galėjo susikalbėti. Jie visi per savo ryžtą mums neleido jų užmiršti.

Tokių yra daugiau. Tokių yra Lietuvoje. Labai gerai prisimenu vieną vakarą Vilniuje, kai, sustabdęs taksį prie buvusios Vilniaus miesto rotušės, pasirodė kovai su rusu vairuotoju.



Ateitininkų studijų dienos Dainavoje, Manchester, Michigan, 1988 metais per Darbo šventės savaitgalį: Ramunė Kubilūtė, Darius Sužiedelis (čia spausdinamo straipsnio autorius), Marius Katilius-Bojdstun, Vida Dirmantaitė, Vida Vadopalaitė, Rimas Čuplinskas ir Audrius Polikaitis.

Nurodymus, sakiau sau, duosiu tik lietuviškai. Greitai ir narsiai įsakiau kur važiuoti, pasirošęs išgirsti „kudą“, „nepanimaju“. Tačiau nusišypsojęs rusas paklausė laužta ir rusiško akcento ap sunkinta lietuvių kalba: „Pro kur norite važiuoti?“ Atsiradus prie bendrabučio, sumokėjau pora rublių ir tarčiau „dobra viečer“, jis man: „labanaktis...“

Keičiasi laikai, turi keistis ir mūsų lietuviškos visuomenės požiūris į nelaimingus už save. Yra institucijų, kurios gali padėti tiems kelio ieškotojams. Mes jų turime nemažai. Vasario 16-osios gimnazija yra ir bus man geriausias pavyzdys. Ypač dabar, kai Lietuvai tiek reikia gerų tautininkų, mes turime ją remti kaip niekada anksčiau. Yra ir mūsų Kristijono Donelaičio lituanistinė mokykla, kurioje man teko su malonumu dirbti ir kurią prižiūri nuostabūs, pasiaukojantys žmonės. Turime ir Chicagoje institutus bei mokyklas. Turime per visą kraštą tokias. Tačiau jos praeityje labai skyrėsi nuo lietuvių gimnazijos Vokietijoje.

Jokių būdų nesmerkiu buvusių mūsų mokyklų vedėjų bei mokytojų — visai suprantami jų motyvai. Reikia vis tiek vieną mūsų lituanistinių mokyklų problemą išskirti. Į mūsų mokyklas ilgą laiką neatėjo dabartinė Lietuva. Suprantama, mokytojai ir tėvai norėjo pristatyti garbingą, laisvą Lietuvą ateinančiai kartai. Tačiau apie dabartinę Lietuvą žinojome tik šiuos du dalykus:

Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika ir Romo Kalantos pasiaukojimą. Daug kam Sovietų pavergta Lietuva buvo svetimai. Ir per keturiasdešimt metų mes nuo jos tapome labai nutolę. Tačiau pagauti vaiko ar jaunuolio dėmesį reikia pristatyti ir esamą padėtį — realų, apčiuopiamą daiktą. Vasario 16-osios gimnazijos ypatybė buvo ta, kad joje pažinome dabartinę Lietuvą su visomis jos problemomis, bet ir su jos mažuteliais pasididžiavimais. Žinome apie disidentus, žinojome apie dabartinius jos rašytojus, apie folkloro sąjūdį. Ir kas svarbiausia, gimnazijoje sutikome pirmas žmones „iš tenais“.

Pamačiau ir gerai pažinau pirmą pavergtą Lietuvos jaunuolį, kuris iki šiandien mano geras bičiulis.

Dėka vėliausių įvykių Lietuvoje dabartinė jos padėtis užplūdo mūsų mokyklas, mūsų laikraščius, mūsų visą visuomenę. Ačiū Dievui už Laisvės Lygą, už Sąjūdį. Jie atvėrė mūsų akis ir privertė mus žiūrėti į Lietuvą, ja didžiulius. Dabartinė Lietuva mums yra tas trokštas išsigelbėjimas. Mūsų visų sunkiausias klausimas: „Kiek mes dar ilgai išėivijos išliksime lietuviškai?“ Esu gavęs atsakymą: „Su Lietuvos pagalba, kiek tik mes norėsime!“

Ir ta atgimusi Lietuva gali ir turi mums padėti surasti tuos pamirštuosius ir pristatyti jiems gyvą, savo gyvastį ir kultūrą puoselėjančią tautą. Mes retai kada pagalvojame, kodėl kai kurie paliko mūsų visuomenę. Aišku, yra įvairių priežasčių. Tačiau daugelis, bent aš taip manau, paliko ją dėl to, kad pavargo. Pavargo kovoti prieš sovietinį nežmoniškumą, prieš pralaimėjimą po pralaimėjimo. Mes negalime jų už tai smerkti. Aš manau, kad beveik kiekvienas iš mūsų yra kartą sau kėlęs klausimą: „Argi mes ką nors galime padaryti?“ Ne kiekvienas gali išlikti. Ne kiekvienas gali ar nori gyventi amžina didvyriška kova. Jaunimui ypačiai reikia pozityvios paramos. Tačiau mes dabar galime semtis lietuviškos ne tik iš Chicago, Clevelando, New Yorko ar Washingtono — bet ir iš Vilniaus, Kauno, Panevėžio ir Klaipėdos! Jaunimo organizacijos, įsikūrusios ir atsikūrusios Lietuvoje, duoda mums atramą. Tačiau jos praeityje labai skyrėsi nuo lietuvių gimnazijos Vokietijoje.

Ir mes turime. Mes turime ištiesti ranką į Omaha, Nebraska, į Texas, į New Jersey, kur mūsų bendruomenė negausi, neturinti tiek priemonių pritraukti jaunas šeimas prie savęs. Mes turime semti visą savo energiją iš Lietuvos, kad galėtume pristatyti įvairius pasirinkimus tiems, kuriems mūsų dabartinės organizacijos nepatrauklios. Ir jos nebuvosiems patrauklios. Jei kas kitaip nori išreikšti savo lietuvių, mes jo ar jos už tai negalime smerkti. Suaukęs žmogus laisvas. Tačiau augame pajavairinti savo visą veiklą, kad tas žmogus, subrendęs, pasirinktų kitokią gyvenimą. Pajavairinimo galimybę šiuo metu turime šimtus, reikia tik pasitikėti savo pasirinkimu ir visom jėgom stengtis įgyvendinti pažadus.

Prieinama prie antro mūsų jaunimo rūpesčio: būtent to veiklos pajavairinimo. Dabartinė veikla galima padalyti į dvi rūšis: kultūrinę, kuri duoda visuomenei dvasinį pasitenkinimą ir tautinę savimone, ir politinę, kuri skelbia okupuotos Lietuvos padėtį Vakarų pasauliui. Pirmoji veiklos sritis — kultūrinė — lietuvių visuomenėje visada buvo tvirta. Išėivija gali didžiulius savo leidyklois, savo laikraščiais, poetais, muzikais. Per keturiasdešimt metų lietuvių imigracija sukūrė stiprią tautiškumo bazę, be kurios vargu ar šiandien išėivijoje egzistuoti lietuviškai kalbantys jaunimas. Tačiau šiuo metu reikia ypač stengtis skatinti naujiems kultūriniais laimėjimais semtis idėjų iš vietinių kultūrinių šaltinių. Išėivijos lietuvių jaunimas turi turėti būdą išreikšti savo mintis, tą vidinę dialektiką tarp gyvenamo krašto kultūrinės įtakos ir iš tėvų perimtų papro-

čių. Jau dabar matome visiškai naują ir šviežią kultūrinę sferą, kylančią iš įvairių jaunimo grupių.

Turiu prisipažinti, kad seniau nebuvau didelis vadinamųjų „kultūrininkų“ rėmėjas. Abejojau jų lojalumu politiniams principams, nesitikėjau iš jų daug ryžto politinei lietuvių tautos kovai. Tačiau New York'e, tvančiame Aušros Vartų parapijos rūsyje, paverstame teatru, teko pamatyti nuostabų ir sukrečiantį poezijos skaitymą. Poezijos deklamuotojai nebuvo lietuviai, o amerikiečiai artistai. Lietuvių poezija, išversta į anglų kalbą, niekada man taip gražiai neskambėjo kaip ta vakarą Manhattane. Tiesiai lietuvių poetų žodžiai įgijo naują prasmę, ir staiga žodžiai, skirti prieš penkiasdešimt metų gyvenimui žmogui, vėl tapo aktualūs šių dienų jaunui. Po programos sužinojau iš lietuvių organizatoriaus, kad spektakliuose retai kada pasirodydavo New York'e lietuviai. Anot jo, „bijoję jie pervaziuoti, upę iš Brooklyn'o į Manhattan'ą“. Ir iškart man buvo baisiai gaila ir tų lietuvių, ir mūsų čia esančių, kad toks puikus spektaklis paslėptas rūsy, o nestatomas didžiosiose kitų Amerikos lietuvių namų salėse. Buvo aišku, kad tokių paslėptų turtų ko gero yra ir daug daugiau, tačiau neįstengiamo jų surasti, jiems atitinkamus forumus parūpinti.

Lietuvių jaunimas turėtų didžiulius tiek savo kultūriniais pasiekimais, tiek ir protėvių atliktais darbais. Kultūra ir yra esamos padėties išsakyimas mene, poezijoje, dainoje. Naujoji jaunimo muzika, pavyzdžiui, tiek Lietuvoje, tiek ir dabar išėivijoje, kyla iš širdies gilumos. Tai nieko, jeigu muzika ne ta, kurią kūrė

Čiurlionis — kaip tik naujosios dainos išsako jaunimo sielvartą ir džiaugsmą. Tiesiog verkiant reikia Lietuvos jaunimo ansamblių Amerikoje, kurie mokytų mus seniai užmirštų liaudies dainų. Bendri mūsų ir jų koncertai Amerikoje ir Lietuvoje paskatintų jaunus, gabius dainininkus ir muzikus toliau kurti jaunimui mielas dainas. Pajavairinkime savo gyvenimą — pasiūskime savo jaunimo ansamblius, kurių kartais jau socialiai esame prisiklausę, į Lietuvą ir priminkime iš tėvynės ansamblius ir vienetus, didelius ir mažus. Jaunimo sąjunga ypač susidomėjusi šitokiais kultūriniais apsimainymais. Paremkime šiuos teigiamus reiškinius — jie tik stiprina mūsų visuomenę, mūsų jaunimą. Skatinkime tuos naujus kūrėjus naujoms darbams. Pasitikėkime jais!

Kartu su nauja kultūra greta turi žengti ir nauji politinės veiklos metodai. Dabartinis jaunimas, kaip jau pabrėžiau, yra ir šio krašto papročių įtaigujamas. Nuo pat pirmų mokyklos dienų amerikiečiai mus mokė didžiulio žodžio laisve, demokratijos principais. Labai pajutau savo ir Lietuvos jaunimo auklėjimo skirtumus, kai gilindavomės į politines diskusijas. Iki aušros diskutuodavome žmogaus teisių klausimus. Kildavo ginčai, kartais ir susipykdavome, bet gale visada priedavome išvados, kad šalies politinė padėtis gliai paveikia pasaulėžiūrą.

Remdamiesi vyresniųjų atliktais politiniais darbais, veikti turime ir mes, pasinaudodami naujomis galimybėmis, kurių gal ir mūsų tėvai neturėjo. Užaugome tarp tų pačių amerikiečių, kurie dabar žengia į pozicijas Washingtono, valstybių sostinėse. Pažįstame jų pasaulėžiūras. Kalbame, kaip amerikiečiai mėgstą sakyti, jų kalba. Pirmieji lietuviai pradėdą žengti politinės karjeros keliu. Jų dėka mums atšivėrė durys į Baltuosius rūmus, Valstybės departamentą bei kitas valstybines įstaigas. Šia Lietuvai lemtingą valandą pasaulis stebi Baltijos sritį kaip niekada anksčiau — turime pasinaudoti šiuo susidomėjimu. Lietuvai reikia atstovų užsienyje, kurie kartu skelbtų ir jos rūpesčius, ir duotų jai patarimų, kaip geriausiai prieiti prie Vakarų pasaulio valdininkų. Kas geriau tai atliks, jei ne mūsų jaunieji profesionalai, baigę politinius mokslus, diplomatinę, prekybą bei kitas reikalingas specialybes Amerikos aukštosiose mokyklose? Šioje politinėje sferoje jaunimui ypač reikia stiprios paramos iš vyresniųjų kartos. Dėka mūsų veiksmų, pavyzdžiui, 1989 metų pavasarį ruošiamas trečiasis JAV Lietuvių jaunimo sąjungos politinis seminaras, skirtas jauniems aktyvistams iš visos Amerikos. Šis nepaprastai svarbus forumas teikia žinių ir praktiškų veiklos būdų jaunimui.

Tų pačių metų vasarą buvo pirmą jaunimui skirta politinės stipendijos programa, kurios dėka jaunuolis ar jaunuolė gali dirbti sostinėje ir patirti politinį jos pulsą. Visi šitie projektai tai puikūs vyresniųjų ir jaunesniųjų bendradarbiavimo pavyzdžiai. Stenkimės, kad jų būtų daugiau.

Tad ir prieinu prie paskutinių minėtų, ko gero ir svarbiausių šiandieninių jaunimo rūpesčių, būtent mūsų veiksmų ateities naujosios lietuviškos išėivijos veiklos. Amerikietis mastytojas Paul Goodman kartą pasakė, jog „jauniems priklauso teisė į valdžią, nes jie gausūs ir tiesiogiai įvykių veikiami, o ypač dėl to, kad jų naujas požiūris yra labai reikalingas, pasitinkant besikeičiančią padėtį“. Jaunimas trokšta balso mūsų lietuvių visuomenėje, veiksmuose. Taip, turime naują požiūrį į gyvenimą, tačiau mūsų dėl to nereikia bijoti, o pasitinkant savo vaisiais ir perduotais principais, leisti mums prisidėti, kiek galima, prie naujų projektų sudarymo ir įgyvendinimo. Išlausykite šia tema jauno žmogaus mintis, kurias susidariau, būdamas Lietuvoje ir vėliau, jau čia, Amerikoje.

Susidarius nepaprastai sudėtingai situacijai Lietuvoje, tiek vyresniams, tiek jaunimui reikia rimtai pasvarstyti ateities planus. Net pirmoms audroms pasirodžius horizonte 1987 metų rudenį, jau kilo mūsų visuomenėje didelis susirūpinimas — kaip bus toliau? Jaunimas, tą žiemą susibūręs Australijoje, taip pat karštai diskutavo esama padėtyje ir veiklos gaires. Tačiau niekas negalėjo mus paruošti audringiems ateinančioms metams. Pirmieji vaizdai iš Lietuvos mūsų visuomenę trenkė kaip žaibas — sustingusi išėivija buvo tyliai laukianti rudens, žiemos. Deja, mūsų visuomenė peršoko vieną labai reikalingą etapą. Ji perėjo iš džiaugsmo ir ašarų tiesiai į darbą, nesustodama ties tu sąjūdžių tyrinėjimo punktu. Dėl šio praleisto žingsnio mūsų visuomenėje buvo atsiradę skilimai, susiskirstymai į Lygos ir Sąjūdžio rėmėjus. Visai nebuvo pagaltota, kad gal susiskirstėme pagal savo pirmuosius asmeninius išpučius iš atgimstančios Lietuvos. Modernioji technika mūsų visuomenę, televizijos ekrano akies dėka, įmetė į verdančio vandens katilą, nespėdama mums prieš tai išaiškinti, ką patirsime. Šis reiškinys ypač pavojingas ir vyresniems, ir jaunesniems. Neapsiginklavus pažinimu, kyla pavojus paremti viską, kas gražu, išpučinga, nesigilinant į daikto esmę. O reikalinga išsamesnė dabartinės Lietuvos padėties dėstymo mūsų spaudoje. Aišku, jau daug būta straipsnių apie Lygą, Sąjūdį, tačiau ar esame užtenkamai apsišvietę, kad galėtume įvertinti visas padarytas klaidas? Lietuvių išėivija, jei ji nori padėti atgimtančiai tautai atverti duris į pla-

tuji, laisvą pasaulį, turi žinoti Lietuvos atgimimo proceso visą istoriją, ir tik po to planuoti veiksmus, kurie nulems visos išėivijos, ypač jaunimo likimą.

Pagaliau yra svarbus ir tas charakterio bruožas, kuriam esu jau paskyręs nemažai dėmesio — pasitikėjimas. Mano tėvai, seneliai, yra pakartojamai man sakę, jog ir aš turiu jaustis tautos dalimi. Reikia tik pažiūrėti į lietuvių istorijoje pasirodžiusius dokumentus, kurie pabrėžia, kad tautos dalis, atitrūkus nuo tautos kamieno, vis dėlto lieka tos tautos gyva dalimi. Lietuvių Chartos antras pastraipsnis teigia, jog „žmogus turi teisę laisvai išpažinti ir ugdyti savo tautybę. Lietuvis lieka lietuviu visur ir visada“. Taip pat Lietuvoje pasirodęs jaunimo leidinys *Lietuva pabrėžia*, kad „pasaulyje išsisklaidžiusius lietuvius suvokiame kaip neatskiriama mūsų tautos dalį, tuo pačiu pripažindami, kad ne tik Lietuvoje gyvenantys tautiečiai turi neginčijama teisę dalyvauti Lietuvos socialiniame, kultūriniame, ekonominiame gyvenime“. Visi mes turime jaustis tautos nariais, pasitikėti savo įnašu į tautos istoriją.

Per keturiasdešimt metų mes jau neblogai pažinome Vakarų kraštų kultūras, demokratinius valdžios veiklos būdus. Pasitikėdami ta patirtimi, mes turime teisę dalyvauti su Lietuvos demokratiniiais sąjūdžiais dialoge, o nebūti vien monologo klausytojais. Žinome, kad dabartinės Lietuvos demokratinių veiksmų vadai eina protingu keliu. Tačiau, pasirodžius naujam bendravimo su Vakarais projektui, išsiauksiančiam pergalvą, ar persvarstymą, mes turime tapti patarėjais. Turime turėti užtenkamai drąsos pasakyti: „o gal geriau prietumėt prie reikalo šitaip...“ Jei jau esame tautos dalimi, aktyviai dalyvausime jos politiniame gyvenime.

Gal geriausiai įstengsime pažinti Lietuvos gyvenimo pulsą, dalyvaudami pačiame tautos atgimime pačioje Lietuvoje. Išėivijai reikia ko daugiau remti tuos asmenis, kurie ilgesiam laikui nuvyksta į tėvynę. Chicagoje veikia Sąjūdžio informacinė įstaiga — turime įstengti į Vilnių nusiųsti išėivijos atstovus. Jaunimas stengėsi iki 1990 metų duoti įgaliojimą savo atstovui įsikurti Vilniuje, kad informacija ir srovė pasiūlymų iš ten įsikūrusių jaunimo organizacijų patektų į Ameriką, Kanadą ir kitur. Mūsų studentai, baigę mokslus, galėtų nuvykti metams į mokslo institucijas tėvynėje, pasidalyti savo specialybe su vietiniais studentais. Jau nemažai mūsų profesūros atstovų yra applanke savo kolegias Vilniuje ir kitur — pasiūskime jų daugiau. Viena aišku, talentingų žmonių turime nemažai, laikinai vieno ar kito netekti mūsų visuomenei nenkenks. Kol kas tarp Lietuvos ir mūsų ištisias dar silpnas tiltas, kurį privalome išlaikyti, stiprinti. Jį sustiprins, toks masinis vizų sulaukymas, kuris įvyko 1989 metais, užblokavęs išėivijos atstovų dalyvavimą Vasario 16-osios dienos iškilnėse Lietuvoje, nepasikartos.

Baigdamas, grįžtu prie tos salos metaforos, salos, kuriai taip neseniai, atrodo, buvo lemta skęsti audringoje, negailestingėje jūroje. Saulės šilti spinduliai prasižvėrė pro debesį ir jau kaitina vandenį, ramina bangas. Pirmą kartą atsargiai paleidžiamie iš rankų tą vieną medį, už kurio taip stipriai laikėmės, ir ieškome būdų išsaugoti ir mūsų, ir to lūmoje matomą Lietuvos salelę. Horizonte matyti vien giedras daugus — baimė jau nėra vieta, nei laiko... Didžiosios mūsų tautos šventės proga linkiu jaunimui ir vyresniems nedersti tarp salų statyti tiltą — tokį tiltą, kuris, kaip Vinco Kudirkos tiltelis per Šešupę, būtų nutiestas pasaulio lietuvių rankomis ir atlaikytų per amžius lietuvių keivius...



Kazys Šimonis (1887-1978)

Pavasario sutikimas, 1928

„Praeitį raudam, ateitį šaukiam...”

Jonas Strielkūnas

„Aušros“ ir „Varpo“ kūrėjams

Tai už ką mums litanijos nykios,
Sopulingi gavėnių balsai?
Tai už ką gi tos draudžiamos
knygos –
Lyg skubom išrausti apkasai?

Tai už ką gi tas viesulas baimės –
Lyg žandarų būrys pro vartus?
Tai už ką nesuprantantiems ainiams
Tas slapyvardžių grožis kartus?

Tai už ką gi tas Nemuno stiklas,
Kai iš Tilžės per sieną brendi?
Tai už ką gi tos vargo mokyklos,
Tos balanų švieselės naktį?

Tai už ką gi tie protėviai – aisčiai,
Iškapoti ateivių kardais?
Tai už ką tie liūdni kunigaikščiai
Su lietuvių, lotynų vardais?

Tai už ką gi tas prakaitas šaltas,
Tas – ligoniškas – dirvoj pilkoj?
Tai už ką gi tas protas – prikaltas
Tartum Dievas ant kryžiaus lankoj?

Tai už ką gi tas kraujas ant lūpų?
Tai už ką gi ant skruostų džiova?
Tai už ką gi vėl motinos klūpo?
Tai už ką ta kančia – Lietuva?

Bronė Liniauskienė

ŽODŽIAIS KUDIRKOS,
BALSU MAIRONIO

Nei Laukosargiai, nei Žemėpačiai
mūsų namų neišsaugojo,
ieškom sužvarbė šiltos ugnelės
ar bent žydingios vyšnios – sušilti.

Viena užgeso, kita – nukirto. Šalta.
Einam per atmintį, brendam per laiką.
Gal mūsų brolis – Amžinas Žydas, –
gimtojo namo nebepavysim.

Nešamės, saugome visą turtelį –
kritusius, dingusius. Globstom
gyvuosius...

Žodžiais Kudirkos, balsu Maironio
praeitį raudam, ateitį šaukiam.

Stasė Lygutaitė-Bucevičienė

NEKALTUJŲ NENUGALĖSI

Šaltas saulės kraštelis
Virš svetimo horizonto,
Atvėręs poliarinę dieną.
Dygūs jos spinduliai
Sliuogia žemę
Nei spygliuota viela
Sušingždėdami.

Užsidaro poliarinis ratas
Ties tyliu ištremtųjų kapu –
Vienu visiems.

Laptevų jūra
Puola į krantą –
Juodos jos bangos,
Sunkūs jos vandenys,
Lengvas Jakutijos sniegas.

Nekaltųjų nenugalėsi.
Baltais žaizduojančiais paukščiais,
Baltesniais už Sibiro pūga
Grįžta jų vėlės,
Krenta balta migla
Ant Lietuvos kalvelių.

Nekaltųjų nenugalėsi –
Amžinas jų gyvenimas,
Amžina jų teisybė
Amžino išalo žemėj.

Aldona Puišytė

Sakau jums, jei šitie tylės –
akmenys šauks...
Lk. 19, 40-41

Geidžiat nutildyt? Skausmo kely
Aš jei tylėsiu – akmenys klyks.

Nuopuolio mūsų čia ištremta –
Tyli nuščiuvus, kenčia gamta.

Būkim dalyviai jos kančioje:
Atviros burnos – šaukti už ją.

Atviros burnos šaukti už tuos
Tylinčius sūnus mūsų tautos. –

Jie jau po žemėm, jie užmaršty,
Dilgėm ir kiekiais jau užleisti.

Dūla jų kaulai, jie – be vardų.
Kapvietės brolių aš nerandu...

Geidžiat nutildyt? Skausmo kely
Aš jei tylėsiu – akmenys klyks.

Jonas Liniauskas

SLAPTAŽODIS

Ir prieš ką pastatytos
aukštos miesto namų barikados,
Netvarkingais čerpių stogais
ir aštriausiais varpinių luitais, –
Gal prieš laikmečių armijas,
kurios mus apsupo prie katedros,
Prieš gamtos niūrų antplūdį,
tarsi ordos klajoklių atplūstantį.

Kaip visi apsuptieji,
tesaugau tik mūsų teisybę,
ir slaptažodžiai – meilė, brolybė –
dar vienija mus, apsuptuosius,
Ir viltis, kad mes čia reikalingi,
kol bėga Vilnelė į Viliją,
Jaugina į žemę kiekvieną iš mūsų
lyg nuolaužą gluosnio.

Rolandas Rastauskas

NEKLYSTANČIO ORO
TVIRTOVĖ

... tik atmerkį akis: Maskva
Lyg regalijų miškas.
Gelia viską bokštas-vapsva,
Ir nuleidžia rankas obeliskas.

Sodai sukas ratu. Žiedai
Veržia pirštą, kaklą, asfaltą.
Čia be vargo save pražudai –
Ten, kur juoda, išvelgdamas balta.

Čia užmigti neduoda mintis,
Jog eilė praėjo pro šalį,
Ir todėl pavėluota mirtis
Gali sau nusinešti liūto dalį.

Tad pašvieski, meldžiu, naktie,
Šviesulių žaizdotom karūnom.
Lai ant kelių klaupiasi tie,
Kas be tėvo, bet veidu į sūnų.

Pražygiuos tarp lietaus lašų
Lietuvačiai, kalmukai, totoriai.
Ir apreišk jų gerkles: ESU!
Tai neklystančio oro tvirtovei.

Sudrebės debesynų pulkai, –
Ką tik aukso vilną nukirpo.
O nukloję miestą pūkai
Lyg vienatinis sniegas ištirpo...

Algirdas Verba

Batai, batai,
Kareiviški batai...
Tebežygiuoja kuopa lyg užkeikta.
Kaip vagys, kaip vagys, kai niekas
nemato,

Kaip katinai prisiderge –
Užkapstantys dvoką slaptą.

Tai ne paradas,
Tai ne paradas,
Dunksi iš baimės širdis
Garsiau nei kaustytas batas.
Lyg pleistas į kelmą –
Į smiltį – smiltis.
Taip į panages varo rakštis.

Tai, ką batai į dulkes suploja,
Arklių uodegos dar pašluoja.
Imite, imite kazokų žirgai...
Spyruokliuojantys palaikai.

Mina ir mina,
Kol grumstai įkais.
Batai pavirsta tankų vikšrais
Ir šonkauliais mano ropoja.
Rauna – lyg rope.
Kapa – lyg rope.

Kur jūs, prasmengantys skradžiai,
Mano Rainiai ir Kražiai?
Tarytum rėtoną jie batais maišo,
Skrandžiui urzgiant, prižiūrint maršui.
Trypia tarytum kanalo pylimą

Dėl motinėlės,
Dėl penkmečio mylimo...

Plūkia suplukę tarytum aslą –
Tai ji mane išnešiojo basą.
Trempia išpampe tarytum grendymą –
Šitaip rūdijanti kaulą granatą.

Apsiuogę lyg katinai,
Po to prausiasi jie
Pentinais.

Kur jūs, prasmengantys skradžiai,
Mano Rainiai ir Kražiai?..

Lygumos dreba. Lygumos bunda.
Jie suploti atsидusti nubunda.
Lietuvių kalneliai. Lietuvių kalnai –
Tai mūsų kapai.
Amžinai.

Petras Panavas

VISKAS BEVEIK JAU AIŠKU...

Viskas beveik jau aišku.
Bailiai staiga tapo drąsuoliais
Ir kalba tai,
Ką prieš dešimt metų kalbėjo
Tiktai negudrūs.
Tik patys atsargiausi,
Iškėlę į dangų paspjaudytą pirštą,
Vis dar klausosi,
Iš kur pučia vėjas.

Viskas beveik jau aišku.
Sušaldyti ir sušaudyti,
Net sijos voniose ištirpinti,
Kad jų vardai neužgožtų
Didžiojo Ūsuoto Vado paveikslo
Raudonojoje aikštėje
Ir tolimojoje taigoje,
Susigražino vardus,
Nors patys to jau nežino.

Viskas beveik jau aišku.
Visos šeplos trilogijos,
Vieningai šlovinotos
Pakeliant ranką,
Plojant,
Patikliai arba pataikaujamai
Šypsantis,
Staiga tapo pamirštos.

Viskas beveik jau aišku.
Pasirodo,
Žmonės,
Šiapus ir anapus Atlanto, –
Tik žmonės,
Ir be reikalo tiek metų
Vieni kitus jais gąsdinome,
Lyg neturėdami daugiau ką veikti.

Viskas beveik jau aišku.
Pamiršti protėvių herbai
Jau nekelia anūkams baimės,
Iš lengvo atgyja istorija
Ir moko gyventi
Gentis,
Kiltis,
Tautos
Ir surasti stiprybės
Savoį praeitį.

Viskas beveik jau aišku.
Tik Ribentropo ir Molotovo
parašai

Dar sunkiai iškaitomi
Paprastam mirtingajam – –

Eugenijus Matuzevičius

VĖL SKAMBA VARPAS

Juk niekados
Nebuvo ir nebus lengva
Akistata su amžium, su laiku,
Su sąžine ir budelio klasta,
Kuri lyg peilis išgalastas
Ties dūstančia daina
Grasiai budėjo,
Ties tavo meile ir viltim,
Ties Lietuvos vardu...
Burna tau buvo užčiaupta,
Ir tu buvai lyg nebylys,
Širdies dugne
Užspaudęs palaužtos
dainos žodžius
Ir tylų prakeikimą.

O gal tikėjai dar,
Kad patekės vilties žvaigždė,
Ateis išpažinties ir atgailes.
Rūstusis ir šventasis metas,
Atgims varpų skambėjimas,
Tiesa ir Lietuva,
Kurios žaizdas pridengsim
Tėvų baltais drobiniais marškiniais?

... Senojoj varpinėj
Vėl skamba varpas.

Tomas Vilius Kajokas

kaip mes išlikom
kaip mes dar kalbam
mano gyvenime
neišsakoma kalte

mano Dieve
šaudytas nesusaudytas
konclagerių kasyklose
laidotas nepalaidotas

ar tai ir yra
prisikėlimas

Vilija Šulcaitė

Kaip neramu širdy!
Girdi,

Tu šiandien pašaukei mane?
Minia

Susispietė apie trispalvę, vyti.
Švyti

Rugsėjo saulėje žmonių veidai.
Žiedai,

Jau paskutiniai vasaros ženklai.
Kukliai

Tu stovi viduje minios.
Dainuos

Tas tūkstantinis choras unisonu.
Žmonės,

Jūs tikite atgimimu!
Žymu

Ta laimė švytinčiuos veiduos.
Veduos

Už rankos nieko nesuprantanti anūkų.
Pratrūko

Užtvankos, ir stojo švytinti tyla.
Šalia

Žmogus, šventai tikis tauta.
Šilta

Dar saulė šviečia virš galvos.
Tu Lietuvos,
Tu savo Lietuvos dainuoji atgimimą.



Aleksandras Marčiulionis „Liūdesys, darbas ir viltis“, 1990
Aliejinė pastelė, 33" x 24½"
Iš ruošiamos metinės lietuvių dailininkų parodos „Dailė '90“, kuri bus
atidaryta Čiurlonio galerijoje, Chicagoje, šių metų vasario 23 dieną.

Alis Balbierius

KRAUJO ŽIRGAI

Mums isako žolė susiivenyti giminę testį
lėkti lyguma krašto putotais raudonais žirgais
pulso kirčiais jų šonus be gailesčio plakti:
atsilikti nevalia nei parkrist po kanopų ugnim

verda žemės peizažai ir gūžiasi girios į toli
kiek dykynių aplink atmintim užminuotų kelių
spengia dykumos lekia lavinų pabaisos kuprotos
dūsta miestų žvakidės ir lydosi vąškas tautų

mums isako žolė ir dangus tuos žodžius pakartoja
kur ereliais pakilo nuo lūpų pagonių genties
lekia kraujo žirgai ir kanopomis šimtmečius
žarsto
lekia kraujo žirgai geležiniais keliais dabarties

Henrikas Čigriejus

PERGALĖS DIENA

Vieno prašau – neiki šiandien puotauti,
Mirė kaip šiandien prie slibino sosto mūs Jonas.
Jei gali, pasimelsk ir, nuėjęs prie medžių,
Apie mažą stebuklą gražiai pagalvoki.

Na, sakysim, įveikęs save, pagalvok apie lizdą
meldyne,
Paukščio šiltąją plunksną ir didžiąją žolę;
Ir žolę didžiausią žolių karalystėje – obelį baltą,
Po kuria būtų gera ilgam apsistoti.

Ant baltų obelių tamsūs debesys kyla –
Juzė nešasi paukštį, matyt, susitikti
Jie su nematomais eina, kad viskas nutyla,
Nutyla, nes gloria victis.

(Eilėraščių tekstai iš Poezijos pavasario '89.)

„Poezija išlaisvina...”

Sako, kad kiekviena karta turi klasiką perskaityti iš naujo, ir tas perskaitymas būna vis kitoks, kaip būna kitoks gyvenimas. Literatūra dar skaitoma ir gyvenimu, krauju, kas po dešimtmečių jau būna nesuprantama, nes to, ką tauta vienu ar kitu metu perskaito kūriniuose, gali juose nebūti. Aplink kūrinius iš naujo ir iš naujo sutelkiami įsijautimai, kančia, viltis, kas prauga jų tekstus, knygas. Klasiką kuria tauta savo gyvenimu. [. .]

Būtų didelis praradimas, jeigu žemėje daugiau niekur nebūt tokios vietos, kur vaikas sėdėdamas prie lango perskaitytų žodžius „Ir kas do naktis!“ ir juos suprastų ir pajustų pasaulio begalybę. Statybų barakuose šito nėra, nėra traukinių, nėra stepės, o tik namuose, vientatvėje. Mažėja vietų, kur gali būti skaitoma poezija, taip skaitoma, kaip ją skaityt tauta. Ją iš naujo skaitau, ir užverda kraujas, ir į rankoje plunksna, ir įkaista žodžiai, ir aš žinau, kad dar gyvas esu. Poezija gina teisę į savo apdainuotą upių, kalnų, žemių, miškų nuosavybę, ji tai darė ir turės daryti. Ir aš jokio kito apsisprendimo negaliu padaryti: tai mano dvasia ir mano galimybė būti žmogumi. Mano kalbai reikia žemės, oro, upių ir kalnų nuosavybės, jos man reikia kaip ir bet kurios kitos tautos žmogui, kad su viskuo įžengčiau į pasaulį.

(Iš Marcelijaus Martinaičio „Mano laisvės laukas“, Poezijos pavasaris '89 (Vilnius: Vaga, 1989), pp. 36-37).

„Oktavos“ koncertai Chicagoje

LEONAS NARBUTIS

Pirmąkart su Mindaugu Tamošiūnu teko susipažinti prieš septyniolika metų. Jau tais laikais jis bandė sudaryti sąlygas savo orkestrui „Oktava“ atvykti gastrolėms į šį kraštą. Kalbėjome tada ir apie orkestro sudėtį, kuri turėjo būti net iki penkiolika asmenų. Deja, viskas ir liko tik bergždžia kalba. Užmojai dideli, o interesantų „Oktavai“ atsikviesti į šį kraštą nebuvo. Bet keičiasi laikai, keičiasi ir galimybės.

Nors tik po septyniolika metų, bet Mindaugo Tamošiūno norai išsipildė. Štai praėjusių Naujų metų išvakarėse New Yorko lietuvių Kultūros židinyje grojo „Oktava“. Iš New Yorko „Oktava“ vyksta į Newark, New Jersey, paskui į Baltimore, St. Petersburg ir galiausiai, sausio 26, 27 ir 28 dieną, groja Chicagos publikai. Gastrolių segmento Chicagoje rengėjas buvo „Margutis“. Neklysiu sakydamas, jog „Margutis“ rengiami koncertai visuomet pasižymi gera organizacija ir reklama, todėl ir šių koncertų atlikėjai galėjo tikėtis, kad žiūrovų netrūks. Taip ir atsitiko.

Savo koncertų išvakarėse „Oktavos“ kolektyvas grojo šokių vakarui Jaunimo centre (ten vėliau vyko ir abu koncertai). Įdomu, kad į šokių susirinko daugiausia jaunimas ir mūsų ne taip jau jauna karta. „Oktavos“ vadovui teko pasitempti, bandant patenkinti tiek roko, tiek ir tango generacijas. Šokių vakaras laikytinas pasisekusiu, nes jau ir pabaigus orkestrantams groti, žmonės dar lūkuriavo salėje, lyg ir tikėdamiesi toliau šokti. Aplamai, orkestras grojo atsargiai, o du dainininkai save lyg ir taupė koncertams.

Šeštadienio ir sekmadienio (sausio 27 ir 28 dienos) koncertai neapsiėjo be kalbų, nors ir trumpų. Buvo pasikeista dovanėlė. O suskambėjus pirmiesiems akordams „Lietuviais esame mes gimę“ prasidėjo koncertas.

Pirmiausia, ką pastebi, tai orkestro sudėtis: dveji klavišai (D. Pulauskas, L. Tamošiūnienė), dvi gitaros (G. Šulinskas, E. Kanevičius), trombonas (S. Sasnauskas), saksofonas (J. Mockūnas) ir mušamieji (L. Vaštoka) — iš viso septyni instrumentalistai ir dirigentas (Mindaugas Tamošiūnas). Įdomi instrumentų kombinacija, kuria buvo bandoma išgauti „big band“



„Oktavos“ orkestrinio ansamblio nariai Jaunimo centre, Chicagoje: S. Sasnauskas, J. Mockūnas ir L. Tamošiūnienė. Jono Tamaliūčio nuotrauka

sąskambį. Be abejo, tai išbandyta formulė, pritaikyta keliaujančiam orkestrui. Pats „Oktavos“ vadovas pasisakė, kad JAV tai jau dvidešimt pirmą valstybę, kurioje tenka koncertuoti. „Oktava“ atsivežė ir garso operatorių (V. Vaitkū). Jaunimo centro didžioji salė iš tikrųjų yra nedėkinga garso operatoriams. Nesvarbu, kaip garšas bus reguliuojamas, salėje visuomet galima rasti „karštą“ ir „šaltą“ vietą. Be to, nesvarbu, kaip suksis garsiakalbiai, aidas visuomet grįš atgalios, atsimušęs į sieną, o sėdintys po balkonų dažnai neįstengia suprasti dainininko žodžių.

Ką gali pasakyti apie patį orkestrą? Be abejo, kiekvienas grojantis yra savo instrumento specialistas. Pasiruošimas visapusis. Pavyzdžiui, klavišai, reikalauja esant, periorientuodavo į styginių ar pučiamųjų sąskambį. Prireikus, tapdavo ir mušamaisiais. Arba vėl, klavišai, saksofonas ir trombonas atstodavo visą pučiamųjų sekciją, kur galėję

girdėti tiek trompetę, tiek klarnetą ar tenorinį saksofoną. Čia jau Mindaugo Tamošiūno nuopelnas, nes beveik visos dainos buvo jo aranžuotos.

Su orkestru atvyko ir du dainininkai: Liūtauras Čepčackas ir Žilvinas Bubelis. Pirmasis jau daugelį metų dainuoja įvairiuose estradinuose, vienuose. „Vilniaus bokštų“ — „80“ konkurse pelnė laureato vardą, jis yra dainavęs su Valstybinių pučiamųjų instrumentų orkestru „Trimitu“ bei vokalinio instrumentinio ansamblio „Ne-

rija“. Liūtauras Čepčackas yra intensyvus dainininkas, kiekviena jo daina įgauna dramatinį toną, kas ilgai beveik virsta šablonu. Ilgų metų patirtis įgalina dainininką artimai bendrauti su publika, o santūrus gestai apipavidalina pozityviai jo laikyseną scenoje.

Žilvinas Bubelis, savimi pasitikintis dainininkas, turi gražų baritono balsą. Apskritai, Žilvinas atliko savo užsibrėžtą uždavinį be ypatingų priekaištų. Nors Sigmund Romberg dainoje „Ar atminsi“ buvo galima pastebėti, kad dainininkas tikrai yra šios eros produktas. Įdomios buvo ir Elvis Presley imitacijos. Gera jo anglų kalbos tarsena. Tai jaunas, gražiai naujagės estrados dainininkas.

Maloniai žiūrovus nuteikė ir Lietuvos Miss Gracija Erika Meškauskaitė, antro kurso studentė Vilniaus Pedagogikos institute. Grakšti gimnastė žiūrovams tikrai pateikė malonų šokią „Oktavos“ programoje.

Estradinis vienetas „Oktava“ pilna to žodžio prasme yra Mindaugo Tamošiūno nuosavybė, bet dirba kaip Lietuvių tautinės filharmonijos ansamblio padalinys. Pirmasis „Oktavos“ pasirodymas įvyko Kaune 1963 metų rugpjūčio 11 dieną. Nuo tada, nors ir turėdamas kitų interesų, Tamošiūnas nuolat grįždavo prie „Oktavos“. „Oktava“ atliko ir daugelį Mindaugo Tamošiūno kompozicijų. Orkestro sudėtis keitėsi pagal reikala, kai ir kompozitoriaus kūrinių. Jis yra rašęs „big beat“, disko, džiazroko stiliaus. Tamošiūnas parašė ir roko oratoriją pilietine tema „Ugnies užkalbėjimas“. Tai buvo pirmas šio žanro kūrinyse visoje Sovietų Sąjungoje. O dabar, gastrolių metu, „Oktava“ atlieka Mindaugo Tamošiūno tango „Tu man buvai, tu man esi“ (žodžiai Bernardo Brazdžionio). Be abejo, Mindaugas Tamošiūnas yra šmaikštus estradinis muzikos kūrėjas arba, kaip mes čia, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, sakome — „songsmith“.



„Oktavos“ ansamblio koncertas Jaunimo centre, Chicagoje — dainuoja Žilvinas Bubelis.

Jono Tamaliūčio nuotrauka

Lietuviai Lietuvoje ir išeivijoje Kas mus jungia ir kas mus skiria

Vasario 23 dieną, penktadienį, 7:30 v.v. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje advokatas Povilas Žumbakis skaitys paskaitą „Lietuviai Lietuvoje ir išeivijoje. Kas mus jungia ir kas mus skiria“. Prelegentas bandys apibūdinti bendrumus ir skirtumus tarp Lietuvoje ir išeivijoje gyvenančių lietuvių.

Stiprėjant ryšiams tarp išeivijos ir Lietuvos, iš tėvynės į Ameriką atvažiuojančių lietuvių skaičiui augant, o išeivijos lietuviams vis dažniau besilankant Lietuvoje, pasirodo, kad tarp šių abiejų tautos dalių egzistuoja galvosenos, įvairių moralinių vertybių, susidomėjimo sferų skirtumai. Veikia čia skirtingas dvasinis klimatas, skirtingos politinės, geografinės, ekonominės sąlygos, kuriose gyvena tautiečiai Lietuvoje ir ta tautos dalis, kuri atsiedūrė už Lietuvos ribų.

Penkiasdešimt metų gyvenami vieni Lietuvoje, o kiti kituose kraštuose, lietuviai tapo paveikti arba sovietinės, arba demokratinės — kapitalistinės sistemos. Kartais „Lietuvos“ savoka vienaip yra suprantama vilniečiui, o kitaip čikagiečiui. Pastebimi skirtumai ir tautinio charakterio bruožuose, dažnai skirtinga pažiūra į Vakarų pasaulio vertybes, iki tam tikro laipsnio skirtinga net kalba — stilius, išsireiškimai, naujadarai.

Reikalą komplikuoja vienas kito nepakankamas pažinimas. Lietuvos lietuviams sunku yra suprasti užsienio lietuvių galvosena. Tačiau kartais nelengva ir mums Amerikoje suvokti Lietuvos lietuvių mąstymo būdą, ypač lietuvių komunistų, kurių

didelė dalis prisidėjo prie tautinės kovos.

Atgavę laisvę, lietuviai turės pereiti nuo ideologinio pobūdžio kovos etapo į pragmatinio pobūdžio etapą, kuriant savo šalies valstybingumą. Ar atgimusi Lietuva bus panaši į tą, kurią mes įsivaizduojame Vakaruose? Gali būti nusivylimų, audrų.



Advokatas Povilas Žumbakis kalba apie OSI New York. Jo knyga „Soviet Evidence in American Courts“ neseniai buvo išleista nauju formatu, su indeksu ir papildymais.

Vytauto Maželio nuotrauka

Atėjo laikas Lietuvos ir išeivijos lietuviams mėginti pakilti aukščiau dažnai paviršutiniškų santykių į platesnį, gilesnį dialogą. Nepriklausomą Lietuvą atstatys tik Lietuvoje gyvenantys

tautiečiai. Mes Vakaruose galime ir turime jiems padėti. Ar mūsų pastangos pasieks teigiamų rezultatų, tai priklausys nuo kiek mūsų vadovai — čia ir Lietuvoje suras bendrą kalbą ir sugebės dirbti vieningai.

Prelegentas Povilas Žumbakis yra žinomas Chicagos advokatas, daugelio teisinių organizacijų narys, žymus lietuvių veikėjas, turįs plačius politinius akiračius.

Po paskaitos bus vaišės. Atsilankiusieji turės progą išgirsti nekasdieninio pobūdžio paskaitą bei pateikti savo minčių ir sumanymų.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

iš Lietuvos žmonių tokios tobulybės, kurios niekas nedrįsta reikalauti iš vokiečių ar japonų, prancūzų ar anglų. Laisvė yra nuostabi ir tuo, kad jai niekas neprieša. Laisvė Lietuvai nebus kaimynų dovana — ji bus pačios lietuvių tautos projektas. Kaimynai negali iš lietuvių reikalauti kokios neregėtos tobulybės ar kelti lietuviams išbandymus, prieš leidžiant skelbti nepriklausomybę. Tokių reikalavimų ir tokių bandymų neturime kelti ir mes patys. Nepriklausomybė mes negalime kelti klūtis, nes Lietuvos klestėjimui pati pirmoji ir pagrindinė sąlyga yra nepriklausomybė. Nežiūrint, kaip rusai, prancūzai, anglai ir vokiečiai mums bandytų įkalbėti, kad gyvenimas rusų globoje bus daug patogesnis, netikėkime. O kiek dar eksperimentų reikės, kol patarinėtojų paaiškės, kad Lietuvoje žmonės patys daug geriau žino, kas jų gerovei reikalinga, o ne biurokratai Maskvoje?

Nėra tikslo rūpintis, kad mes lietuviai nepriklausomybei nepasiruošę. Jei nemokame kaip dirbti, tai pasimokysim ir išmoksim. Jei nemokame vertinti laiko dabar, tai išmoksim ateityje. Savi valda — tai menas, kurį išmoko kitos tautos, išmoksime ir mes. Nesiskųskime, kad neturime gabių politikų ir gerų vadų. Nebūrint, ką kita Lietuvos dabartinis atgimimas yra įrodęs, bet viena tai tikrai: turime talentingų politikų, kurie labai painiose politinėse sąlygose Lietuvą saugiai atvedė prie nepriklausomybės slenksčio. Sunku būtų argumentuoti, kad jei kaimynai pagaliau pradės kreipti daugiau dėmesio į savo rūpesčius ir mus paliks ramybėje, tai Lietuva pati neįstengs tvarkytis. Ar tikrai taip baisiai sunku bus tvarkytis naujai pražudusio, augančio ir klestinčio Europoje, kokia ji bus ateinančiais dešimtmečiais?

Stovint ant naujos Lietuvos nepriklausomybės slenksčio, į ateitį žiūrime kartu: ir tie, kurie gyvename Lietuvoje, ir tie, kurie gyvename toli nuo jos. Nepriklausomybei mes kartu nešame savo džiaugsmą ir viltį. Lietuvoje gyvenantieji kuria institucijas, kurios duoda pagrindus normaliai valstybei. Šiapus Atlanto gyvenantieji galime prisidėti prie Lietuvos projektų ne tik savo pinigais, bet taip pat ir savo žiniomis. Bendromis mūsų jėgomis Lietuva yra pasiruošusi tapti nepriklausoma ir normalia valstybe.

(a.a. II.)

Religija lietuvių mene

Kasmetinė lietuvių dailininkų paroda, šįmet „Dailė '90“ vyks nuo vasario 23 iki kovo 4 dienos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje. Parodos tema: religija lietuvių mene. Dalyvauja daugiau kaip 60 dailininkų iš JAV ir Kanados ir po kelis iš Europos bei Australijos.

Dailininkai buvo rengę paprasti sukurti darbą, kuris atspindėtų jų pačių religinius (arba filosofinius) įsitikinimus. Kartu su darbu reikėjo pristatyti ir žodinį kūrinių religinės prasmės paaiškinimą. Šie du kabės parodos salėje vienas šalia kito, kad žiūrovui būtų lengviau išskirti dailės darbo religinį pobūdį.

Religijos sąvoka šioje parodoje suprantama plačiaja prasme. Tai ne vien bažnytinis, liturginis ar biblinis menas, o taip pat ir tas, kuris išreiškia žmogaus bendrąjį rūpestį atrasti prasmingumą būtyje ir gyvenime. Jis išeina iš tradicinės religinės simbolikos ribų ir paliečia universalios žmogaus būties bei likimo klausimus. Mene šie tradiciniai religingumo placiaja prasme intonavimai žmogiškose situacijose kartais gali būti ir paslėpti, bet akylesnis stebėtojas juos atpažįsta nesunkiai. Religingumas siaurąja prasme meną paženklina gyvenimo prasmės ieškojimu per atpažįstamus tradicinius simbolius: Kristų, Bažnyčią, šventuosius, liturgiją ir pan. Daugelis tik tokį meną ir linkę laikyti religiniu. Jo tradicija sena, prie jo esame labiau pripratę, o šiandieniniai kūrėjai, ieškodami naujų kelių, sukuria neįprastus įvaizdžius, kartais atrodančius netgi maištingais paties religijos atžvilgiu. Vis dėlto, dažnai tai yra žmogaus

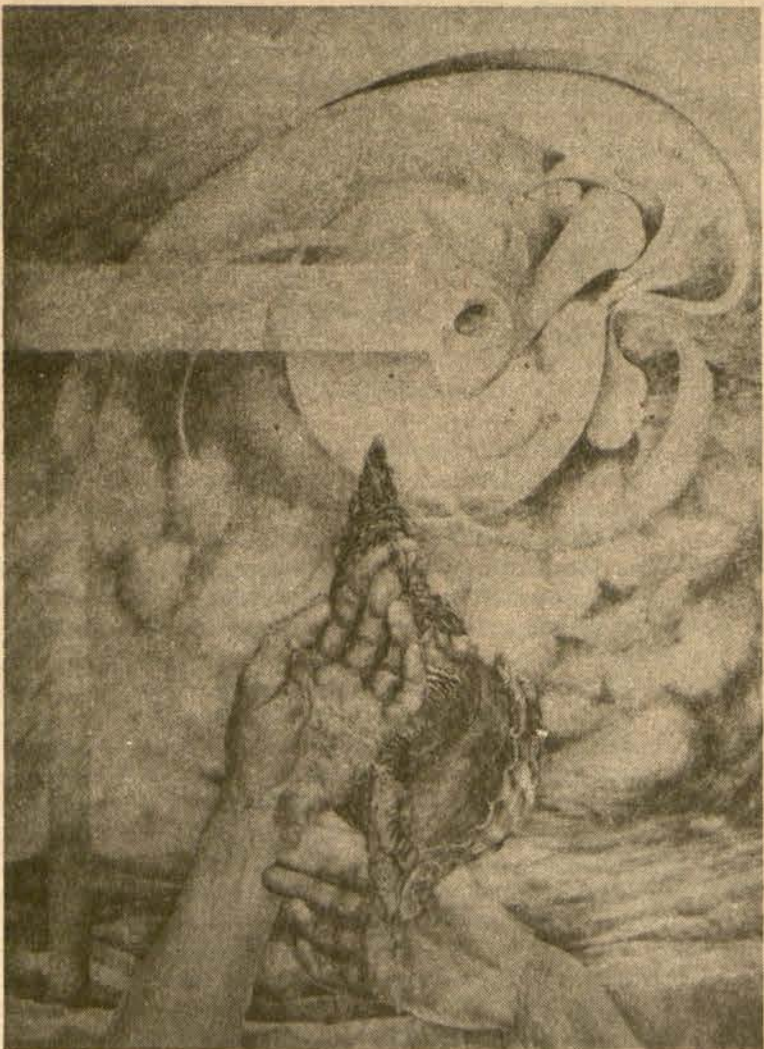
dvasinės būsenos išraiška, kuri kiek ji yra meniška, tiek ir autentiškai tikra, o tuo pačiu religiška atvira.

Taigi religinė tematika gali būti įvairi ir margaspalvė, kaip ir pats gyvenimas. Kartkartėmis ja išreiškiami pačių žmogaus dvasios gelmių atodūšiai, keliame egzistenciniai klausimai arba jiems duodami provizoriniai atsakymai — sprendžiamos painios žmogaus, pasaulio, dievybės ir kitos pačia būti liečiančios paslaptys. Suvokiant, kad Dievas yra ne tik šventovėse, bet ir visame gyvenime, šioje parodoje abi religinio meno sąvokos — plačiaja prasme ir siaurąja — stovi lygiomis teisėmis viena šalia kitos. Ir viena, ir kita meninėje kūryboje gali pasireikšti autentiškai išgyventu jausmu, perteikiančiu tikrąjį kūrėjo religinį įsitikinimą.

Parodai iki šiol atsiųstieji darbai skirstosi į šias teologines kategorijas: bibliniai siužetai, kristologiniai svarstymai, Kristaus kančia ir mirtis, kūno prisikėlimo problematika, pomirtinis gyvenimas, pasaulio sukūrimo enigma, kosminė religija, gamtos mistika, moraliniai įsipareigojimai žmogui, susikauptas ir žvilgsnis į savo vidų, naujai atgimę krikščionys, liturgija, matriarchalizmas, Marijos kultas, šventųjų vaidmuo, mitai, tautiškumo ir religingumo sąlytis, lietuviškojo rūpintojėlio interpretacija, ieškojimo ir nežinios kryžkelės, Rytų mistikų keliai, sakramentinė meno prasmė ir kūrybinio akto mistika.

Parodos atidarymas bus penktadienį, vasario 23 dieną, 7:30 v.v. Čiurlionio galerijoje.

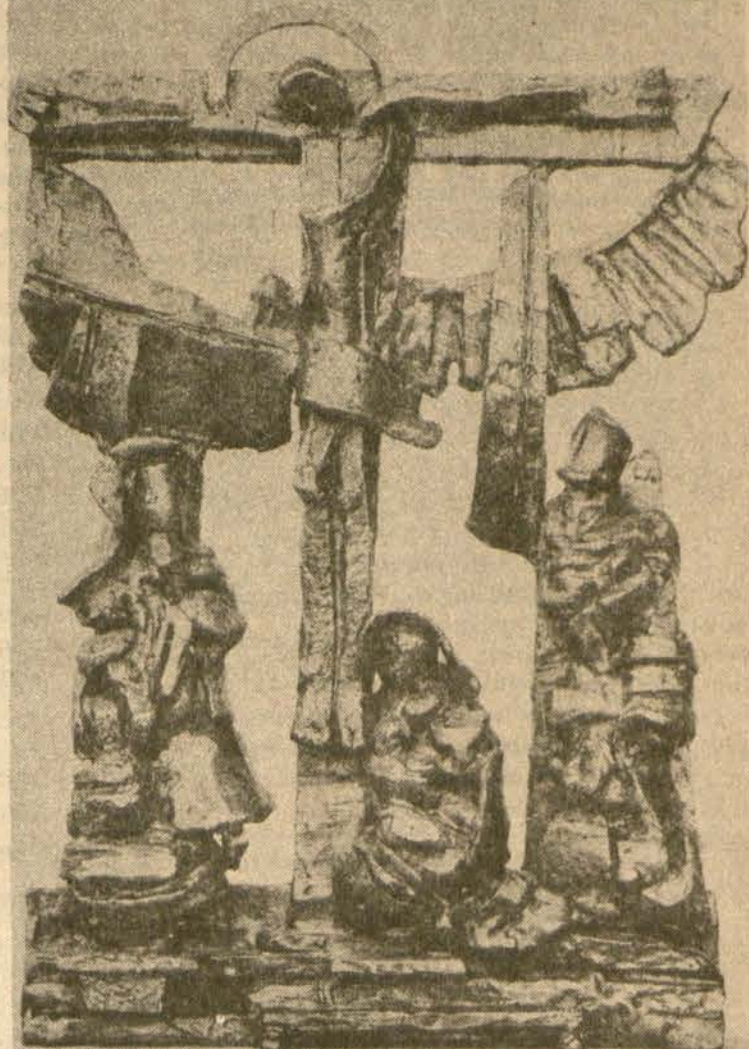
Algimantas Kezys



Lydia Koklys-Vaitkus

„Danga — Viltis“, 1989
Spalvoti piešukai, 27 x 30"

Iš ruošiamos lietuvių dailininkų parodos „Dailė '90“, kuri vyks Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, nuo šių metų vasario 23 iki kovo 4 dienos.



Elena Kepalaitė

„Nukryžiuojamas“ (bronzos, 16 colių aukščio)

Vytauto Maželio nuotrauka

Iš ruošiamos lietuvių dailininkų parodos „Dailė '90“.